

Lojze Kovačič: *Otroške stvari*. Študentska založba, Ljubljana 2003 (zbirka Beletrina).

Vsako novo knjigo Lojzeta Kovačiča najbrž že precej časa bremo s posebno radovednostjo. Iz svojega življenjepisa – ali bolje življenja – kot romaneskne snovi zna vedno znova zmodelirati pripoved ali “izbrskati” kaj dotlej javnosti neznanega, po drugi strani pa k doživljenim dejstvom dodati refleksijo, ki je specifično pisateljska. Približno tako je z delom *Otroške stvari* z nadnaslovom *Post skriptum I* (spremni esej o Kovačičevem romanopisju Gašper Troha, uvodna misel o knjigi Mitja Čander): pred bralci je besedilo, za katerega bi najprej rekel, da v njem ne more biti kaj posebno novega, saj je bilo o avtorjevem življenju povedano že vse; a kmalu se izkaže, da ni tako, da je v njej vse novo. Roman kot eden od dveh v novem ciklu *Post skriptum* (drugi še ni izšel) prinaša življenje, ki mu je treba prisluhniti. Sugestiven je že zato, ker je kos piščeve eksistence, čeprav v literarno pojavnost realnega sveta predelan s preprosto in z znano metodo tega pisatelja.

Ta je s svojim rezultatom v tem, da vnaprej ne bi rekel, da gre vnovič (recimo) za avtobiografski roman; šele splet dejstev, ki jih niti ni treba navajati, bralca hitro prepriča, da se ne srečuje s “klasično” romaneskno fikcijo, ampak živo izkušnjo, seveda s pomočjo fikcije, vendarle izbrano in strnjeno v posamezna “poglavja” ali doživljajske celote. A faktičnost se s tem ni zabrisala; knjigi daje tisto prepričljivost, ki ji v sodobni prozi pri nas skoraj ni enake. Sicer je mogoče reči, da resničnost te proze daje piscu določeno koncesijo: ta se mi kaže v tem, da se mu ni treba lotiti povsem nove gradnje fabule, ki bi sama po sebi bila strukturirana enkratno, frapantno ipd. Zgodba mu je namreč že “dana”, njene glavne žbice so razpete, potrebno je

samo stkati in nataktniti nanje karseda posebno tkanino. Prav Kovačič pa je zanj mojster – in na to sem mislil, ko sem izrekel tisto o “znani metodi” – če mu je zgodba že kruto podarjena, drugo večidel nadomesti s svojimi jezikovno in metaforično bogatimi opisi ter podajanjem duševnih stanj in razpoloženj, da ne rečem socialnih položajev tistih, o katerih govori. V tem je njegova moč, sposobnost, ki jo težko opazim kje drugje pri nas: vtem ko se skoraj vedno osredotoča na nosilne prvine/vzgibe dogajanja in tega umešča v epske pasuse zgodbe, vse to izraža z njemu lastno energijo, zaradi katere se velikokrat zdi, da mu je jezik popolnoma razpoložljiv, saj zaobsega in prinaša pred bralca življenje, ki je tako resnično in neposredno, da se mu zdi, da je kar njegov “soudeleženec”, ne hladni opazovalec, ki bi tehtal, ali naj mu verjame ali ne.

Kot v spremni besedi piše sam avtor, *Otroške stvari* zajemajo čas od 1928 do 1939 – torej se začenjajo z letnico njegovega rojstva v Baslu, končajo pa v ljubljanskem predmestju ob Savi, kamor se družina Kovačič preseli z Dolenjske, kjer se je nastanila po prihodu iz Basla. *Otroške stvari* prav na začetku verjetno niso povsem tisto, kar bi človeku kot avtobiografija ostalo v spominu. A s pomočjo nekakšnega “ustvarjenega” spomina je mogoče rekonstruirati tudi, recimo, trenutke iz življenja v “dojenčkovi košari”, ki uvaja pripoved. Sledi ji kratka retrospektiva na čas pred rojstvom (“legenda”; v njej avtor spregovori o očetu, ki kot krznar, Slovenec z Dolenjske, dela pri nemškem obrtniku in se poroči z njegovo hčerko), nato pa kot v zaključenih, med seboj “neodvisnih” poglavjih, steče veliki niz prizorov iz avtorjevega otroštva: o tem svojeglavem, neprilagodljivem, bistrem otroku (Bubiju), članih njegove družine, zdravilišču in šoli, ki se zdita Bubijevi najbolj mračni doživetji, o sporih v družini, ki je nenehno v socialno negotovem položaju, o mestu, ki utripa hladno do tujcev (tujci so bili družina Kovačič, ki se je priselila iz Nemčije), nad njim pa se včasih pojavi oblak nacizma, ki ga vsaj Bubijeva mati (nasprotno od očeta) ne mara in je posredno povod za to, da se oče vrne v svojo staro domovino, saj je bil “in ostal Slovenec”. Toda v Jugoslaviji oz. Sloveniji se težave samo stopnjujejo (prim. opise o prihodu iz Švice v njegovih *Prišlekih*), ne samo zaradi jezika, ki se ga morajo vsi, razen očeta, šele priučiti, ampak tudi zaradi surovega vaškega okolja, v katerem ni bilo ne prijateljstva s sorodniki ne možnosti za preživetje in se je družina morala seliti še tretjič: v Ljubljano, a na njeno obrobje, ki pa ni bilo le zemljepisno, temveč za Kovačičeve tudi socialno dno, saj so živeli v revščini in stradanju, veliko slovenskih domorodcev pa jih ni maralo zaradi njihovega nemškega porekla. Bubi tu dobi novo družino, po svojih močeh skrbi za preživetje družine, hitro dozoreva in dojema socialne in nacionalne, celo politične posebnosti dežele, proti koncu se včasih že zdi, da postaja glava družine; tedaj je za njim že nekaj uspešnih poskusov s pisanjem (v šoli), toda perspektiva se ne za družino ne zanj ne izboljšuje, saj razreda ne izdela ...V celoti travmatično, brezizhodno prebijanje iz dneva v dan.

Vse to je samo približna navedba okvira s slikami, ki niso samo meso nekega zasebnega življenja, ampak tudi tkivo družbe in naroda z njegovo

politiko, kulturo in zgodovino. Seveda je v tem prepletu prvin vsakdanjika najpomembnejše Bubijsvo "zasebno življenje", artikulirano z mestoma kar neprijetno odkritostjo, toda hkrati reflektirano s silovito potrebo po vsezajemajoči predstavitvi sveta – od človeške mizerije prek lepote do – vzemimo – samega Basla, izrednega opisa Rena, ki teče skozenj, in drugih mestnih predelov, da se ne govori o orisih človeških nravi, ki ravnaajo, kot pač ravnaajo. Pripoved tako ves čas ostaja na realnih tleh konkretne, izkustvene stvarnosti, a sega tudi višjo, v duhovno sfero, kolikor se pod tem pojmom razumeva različne manifestacije kulture, z izjemo religije, ki je Kovačič ne sprejema kot vidika človekove presežne dimenzije (kar pa ne pomeni, da ne bi tematiziral njene vnanje oz. družbene funkcije).

Te kratke oznake, dozdevno bistvene značilnosti *Otroških stvari*, pomenijo, da gre verjetno za eno najboljših knjig, ki so izšle letos (do konca avgusta), vsekakor pa se tudi dobro vpenja v Kovačičev opus zajetnih tekstov, ki ne tvorijo samo portreta njega samega in njegove družine, ampak tudi eno redkih velikih podob Slovencev zadnjih več kot 50 let minulega stoletja. Ta podoba bo toliko celovitejša, ko bo izšlo, kot Kovačič napoveduje v pripisu te knjige, njeno nadaljevanje, torej *Post skriptum II*, v njem pa bo zajet čas od 1940, se pravi od "zadnjih dni kraljevine Jugoslavije, prek druge svetovne vojne, življenja v socialistični Jugoslaviji, razsula države, do oklica samostojnosti Slovenije, ki je bila kot narod vržena v surove meje lastne države". *Post skriptum* v dveh delih pa bo očitno le na videz "pripis" k dosedanjemu ciklu Kovačičevih romanov – kot so *Resničnost*, *Pet fragmentov*, *Prišleki*, *Basel*, *Kristalni čas* in še nekateri, tudi *Otroške stvari* – saj bo sodeč po tem delu, intenzivna literarna obdelava ljudi, časa in prostora po eni strani kulturnozgodovinsko uokvirjala, po drugi pa vsebinsko zapolnjevala doslej (kljub drugačnemu vtisu) še "nezasedena" mesta tega opusa.